

Аннотация

В статье проанализированы труды советских историков посвящены развитию национальных меньшинств на территории советской Украины в 1920-30-е годы.

Ключевые слова: национальные меньшинства, советская власть, общественные организации.

Annotation

The article analyzes the works of Soviet historians devoted to the development of national minorities in the Soviet Ukraine in 1920-30's.

Keywords: national minorities, the Soviet authorities, non-governmental organizations.

Микола Приходько

(Київ)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УРЯДУ СКОРОПАДСЬКОГО

В статті розглянуті методи зовнішньополітичного аналізу, що використовуються сучасними науковцями, при дослідженні зовнішньої політики держави. Висвітлені як позитивні сторони кожного методу та і негативні, розглянуто історичний розвиток методології зовнішньополітичних досліджень, з'ясовано які саме методи формувались в певний проміжок історії, найбільш вживані методи кожної історичної доби, проаналізовано суть кожного з існуючих в наш час методів, виявлено найбільш уживані науковцями в своїх працях методи.

Ключові слова: метод контент-аналізу, івент-аналіз, методика когнітивного картування, логіко-інтуїтивний аналіз, формалізація, квантифікація, метод експертних оцінок, ситуаційний аналіз, метод порівняння, метод прийняття рішень, метод побудови та аналізу моделей.

Постійний поступ в методології, поява нових методів спонукає до постійного аналізу методології дослідження сфери зовнішньополітичної діяльності. На сьогоднішній день з'явилися нові, сучасні методи дослідження, які не досліджені на належному рівні.

Найбільш суттєві дослідження з даної тематики були проведені : В.Н. Морозовим, К.П. Боришполецем, Д.А. Гутновим, С.Г. Туронком, М.А. Сиверцевим.

Метою статті є з'ясування найбільш уживаних на сьогоднішній день методів зовнішньополітичного аналізу на підставі аналізу наукової літератури, що присвячена

даному питанню.

Насамперед слід розглянути історичний розвиток методів зовнішньополітичного аналізу :

У розвитку методології політичних досліджень можна виділити кілька етапів:

- класичний період (до XIX століття), пов'язаний в основному з дедуктивним, логіко-філософським і морально-аксіологічними підходами;
- інституційний період (XIX-початок XX в.), коли переважали історико-порівняльний та нормативно-інституціональний методи;
- біхевіоралістський період (20-70-і роки), коли стали активно застосовуватися кількісні методи;
- постбіхевіоралістській етап (остання чверть XX століття), характеризується поєднанням традиційних і нових методів [2, с. 8].

На першому етапі переважали якісні, логіко-філософські підходи та інструменти. Значне місце відводилося аксіологічними критеріям, що спираються на панівні цінності. У той же час вже використовувалися індуктивні принципи порівняльного підходу, навіть деякі найпростіші елементи логічного моделювання [2, с. 8].

На другому етапі переважав якісний порівняльний аналіз, як правило, це був порівняльно-історичний та правовий аналіз. Мова йде про роботи А. Токвіля, Д. Мілля, К. Маркса і Ф. Енгельса, Д. Берджеса, М. Ковалевського. Класики сучасної політології М. Вебер і М. Острогорський, Г. Моска і В. Парето спираються на аналіз політичних даних за допомогою в основному історико-порівняльних методів [2, с. 8].

Біхевіоралістський етап характеризувався застосуванням нових емпіричних і кількісних методів, запозичених з арсеналів психології (тести та лабораторні експерименти), соціології (анкетні опитування, інтерв'ю, спостереження), економічної науки, математики (регресійний, кореляційний, факторний та інші види аналізу) й інших наук (роботи А. Саліковського, Д. Геллапа та І. Лазарсфельда) [2, с. 8].

В кінці 60-х-початку 70-х років в західній політології почалася криза біхевіоралістської методології і окремі політологи (Д. Істон та інші) виступили за повернення до традиційних підходів, якісних методів і моральних норм, тобто до постбіхевіоралістської методології [2, с. 8].

На сьогоднішній день в рамках методології продовжують зберігатися дві основні течії: традиціоналістська, яка сповідує якісні методи класичної та інституційної політології, і біхевіоралістська, що виступає за пріоритет точних, емпіричних та кількісних методів [2, с. 8].

Питання про класифікацію сучасних аналітичних засобів відноситься до одного зі спірних. В якості можливого варіанту представимо точку зору К. Боришпольця (2005) [35], який виділяє наступні методи політичного аналізу:

- базові аналітичні методи (контент-аналіз, івент-аналіз, когнітивне картування);
- комплексне аналітичне моделювання (емпіричне, нормативне, динамічне) [3; с. 4].

Розглянемо ці методи.

Контент-аналіз являє собою метод збору кількісних даних про досліджуване явище чи процес для подальшої інтерпретації результатів з метою оцінки і прогнозування дій політиків. Специфіка контент-аналізу дозволила дослідникам віднести його до «науково-обґрунтованого методу читання між рядків» [2, с. 11].

Контент-аналіз відноситься до найбільш ранніх методів вивчення тексту. В науковий обіг методика була введена в кінці 30-х років XX століття в США і довгий час використовувалася головним чином для дослідження текстів масової інформації з метою виявлення відмінності в трактуваннях однієї події в різних ЗМІ, визначення привабливості політичних гасел тощо. Класикою контент-аналізу прийнято вважати дослідження американського вченого Г. Лассуела, що вивчила пропагандистські матеріали періоду Другої Світової війни [2, с. 12].

Одним з найбільш відомих прикладів застосування методики контент-аналізу в сфері міжнародних досліджень вважається «Стенфордський план» з проблем міжнародної кризи (на прикладі подій 1914 року) [3, с. 12].

В даний час контент-аналіз широко застосовується в аналітичних дослідженнях в сфері політичної аналітики і практики, в інтересах силових структур. Контент-аналізу піддаються офіційні документи, книги, статті, оголошення, телевізійні виступи, кіно- і відеозаписи, фотографії, гасла, твори мистецтва. За допомогою даного методу можливо визначити переважні напрямки ЗМІ, рейтинг лідерів, фірм, організацій, виявити ставлення ЗМІ до певних діячів, подій тощо.

Можна виокремити переваги і недоліки даного методу.

Перевагами методу контент-аналізу є – можливість уникнути впливу дослідника на досліджуваний об'єкт, високий ступінь достовірності одержуваних даних (документи найбільш зручні для повторної перевірки), можливість дослідження явищ в історичному плані за допомогою аналізу документів минулого [2, с. 14].

Складнощі методу контент-аналізу полягають у тому, що вибір одиниць контент-аналізу залежить від вихідних методологічних принципів дослідників, які можуть не збігатися, в результаті різні дослідники можуть виходити з різних одиниць аналізу;

експертні оцінки дослідника залежать від загального рівня його підготовки і знання історичних реалій даного періоду, що грає ключову роль при зведенні одиниць контент-аналізу в категорії; особливу увагу слід приділяти перевірці авторства документа, його автентичності; необхідно об'єктивно оцінювати ступінь доступності документів, уникаючи сліпої віри архівним матеріалам; при аналізі повідомлень їх зміст необхідно інтерпретувати тільки в контексті їх очевидних цілей, враховуючи характер поширення [2, с. 14].

Наступний метод – *івент-аналіз*, або метод аналізу даних подій, дозволяє впорядкувати та структурувати складні політичні процеси (прийняття нормативних актів, публічні заяви політиків, конфлікти) у вигляді ряду подій [5, с. 15].

При цьому дані систематизуються за наступними параметрами:

- 1) суб'єкт-ініціатор;
- 2) акція (що відбувається);
- 3) суб'єкт-мішень (по відношенню до кого);
- 4) дата;
- 5) географічна локалізація [5, с. 15].

Ефективність даного методу безпосередньо залежить від банку даних.

Спочатку методика івент-аналізу була розроблена в 1960-і роки в США і призначалася для моніторингу расових хвилювань в США. Довгий час дослідження носили секретний характер.

В даний час івент-аналіз застосовується при вивченні конфліктних ситуацій, для аналізу процесу міжнародних відносин.

Переваги івент-аналізу полягають у високій об'єктивності, що робить методику однією з найпопулярніших основ для прийняття рішень.

Однак ця методика є трудомісткою, що вимагає високого рівня кваліфікації виконавців.

Наступна методика – *методика когнітивного картування*, що застосовується, насамперед, в психології, може виявитися ефективною і при дослідженні ролі особистісного фактора в політичних процесах, міжнародній ситуації. Ця методика дозволяє виявити, як політичний діяч сприймає певну проблему і яка його поведінка в кризових або конфліктних ситуаціях. Які національні особливості когнітивного стилю політичних лідерів. В основі методики лежить побудова когнітивної карти – графічної стратегії збору, переробки та зберігання інформації, що міститься в свідомості людини [4, с. 17].

Сильною стороною методики служить її ефективність при аналізі мислення в сфері

політичних відносин, міжнародних процесів. Водночас методика більш трудомістка, ніж, наприклад, контент-аналіз. Для підвищення результативності когнітивного картування його застосовують в сукупності з іншими способами.

Одним із способів дослідження політичних процесів і міжнародних відносин служить метод, який ми вже розглядали вище, - *моделювання*. Справа в тому, що атрибутом багатьох політичних рішень служить економічні або військові складові, що апелюють до числових характеристик. Завдяки моделюванню, складні для аналізу об'єкти представляються у простому схематичному вигляді. Тобто модель це спрощене уявлення для вивчення її основних рис [2, с. 18].

Серед видимих моделей прийнято розрізняти фізичні, математичні і аналогові. Політичні моделі, як правило, відносять до останнього виду.

Виділяють три етапи моделювання: логіко-інтуїтивний аналіз, формалізація і квантифікація, яким відповідають змістовні, формалізовані і квантифікаційні моделі.

Логіко-інтуїтивний аналіз будується на основі систематизації понять, пов'язаних зі специфікою досліджуваного явища.

Формалізовані моделі мають, як правило, графічну форму.

Володіючи високим аналітичним потенціалом, формалізовані моделі не в силах уявити динаміку будь-яких подій, це стає можливим на етапі квантифікації.

Наступний метод – *метод експертних оцінок*.

Експертні оцінки являють собою висновки фахівців з будь-якої проблеми у сфері їх компетенції для прийняття рішення [2, с. 20].

Експертні оцінки прийнято ділити на такі категорії:

- очні та заочні;
- індивідуальні, колективні та універсальні [2, с. 20].

Серед індивідуальних методів можна виділити:

• інтерв'ю, засноване на бесіді експерта з прогнозістом за схемою «запитання – відповідь»;

• метод генерації ідей, заснований на виявленні думки експерта з допомогою певних програм [2, с. 20].

Серед колективних експертних оцінок можна назвати:

- метод експертних комісій;
- Дельфійський метод;
- метод Брейнстормінгу;
- метод керованої генерації ідей (здійснюється з боку керівника обговорення) [6, с. 20].

До універсальних методів експертних оцінок належать:

- матричний метод, заснований на використанні матриць, що відображають значення вершин моделі об'єкта прогнозування, з наступною операціоналізацією матриць;
- метод побудови прогнозного сценарію, який передбачає докладний опис ситуації, встановлення послідовності подій з метою відображення стану об'єкта в майбутньому;
- морфологічний аналіз, що полягає в побудові матриці характеристик об'єкта прогнозування та оцінки варіантів;
- синоптичний метод, заснований на синтезі експертами різних прогнозів.

Дослідження із застосуванням експертних оцінок включає в себе наступні елементи:

- підбір інформаційних матеріалів, вибір експертів;
- збір експертних висновків та обробка результатів;
- підготовка підсумкового висновку [2, с. 21].

Ранжування запропонованих експертами варіантів вирішення досліджуваної проблеми здійснюється в залежності від ступеня популярності рішення під час дискусії, можливості практичного виконання, враховуючи наслідки реалізації рішень у досліджуваній сфері [9, с. 21].

Серед областей застосування експертних методів виділяються такі:

- визначення цілей (актуально при прийнятті важливих рішень, наслідки реалізації яких можуть виявитися значними);
- генерування альтернативних варіантів;
- прогнозування та побудова сценаріїв [2, с. 21].

Наступний метод – *ситуаційний аналіз*. Першою стадією політичного аналізу є аналіз ситуації, тобто взаємодії між суб'єктами політичної системи в певний період часу [2, с. 21].

В залежності від об'єкта аналізу виділяють загальний і фрагментарний ситуаційний аналіз. Загальний аналіз передбачає комплексну оцінку стану всієї політичної системи. При цьому використовують два підходи.

Вертикальний, або інституційний, підхід передбачає поділ політичної системи на окремі інститути, виявлення поточного стану кожного з них, а потім і системи їх взаємодії [2, с. 21].

Горизонтальний підхід полягає у виділенні з політичної системи неінституційних об'єднань, які виступають в політичному процесі як єдині діячі. В цьому випадку об'єктом аналізу є згуртовані політичні угруповання, що складаються з осіб, входять в

різні інститути влади.

Крім загального проводиться фрагментарний аналіз, тобто аналіз будь-якої частини політичної ситуації. Він, як і загальний аналіз, може бути вертикальним (в якості об'єкта виступає який-небудь політичний інститут) і горизонтальним (необхідний для вирішення конкретної, локальної завдання) [2, с. 21].

Залежно від цілей ситуаційного аналізу виділяють проблемний і діагностичний ситуаційного аналізу. Проблемний аналіз пов'язаний з певною проблемою. Діагностичний аналіз дозволяє виявити потенційні можливості виникнення проблемних ситуацій, а також виявити можливості оптимізації діяльності політичного суб'єкта [2, с. 22].

Методика ситуаційного аналізу реалізується в три етапи:

- розробка сценарію ситуації. Тут виділяються ключові проблеми, виявляються зв'язки між ними, визначається коло питань для обговорення експертами, а також склад учасників експертної наради;

- отримання різноманітних думок. Експерти повинні аргументовано відповісти на персонально запропоноване кожному з них питання.

- підготовка підсумкового документа.

Ситуаційний аналіз може бути самостійною процедурою і не знаходити продовження в прийнятті політичних рішень та здійсненні політичного прогнозування [4, с. 22].

Традиційним методом аналізу зовнішньої політики є *метод порівняння*, причому можна виділити кілька варіантів порівняння. Якщо виходити з положення про те, що міжнародні відносини розвиваються у відповідності з певними закономірностями, то пошук аналогій в історії може допомогти ці закономірності виявити. Історія зовнішньої політики держави дає можливість порівняти її дії в особистих ситуаціях та виявити їх витоки і суть. Історичний підхід ліг в основу методу дослідження конкретних ситуацій (case-study). Як відзначають спеціаліст з державного управління Річард Нойштад (1998) та історик Ернест Мей (1998) – вивчення історії має велике практичне значення для політиків, що беруть участь у виробленні і проведенні зовнішньої політики, допомагаючи їм точніше визначити цілі та шляхи їх досягнення [7].

Інший варіант порівняння – це горизонтальний зріз, порівняння політики різних держав. Такий метод дозволяє помістити зовнішню політику кожної держави в більш широку перспективу. Завдання в даному випадку – виявити закономірності, для чого необхідно знайти і пояснити подібності та відмінності у поведінці суб'єктів міжнародних відносин. Порівнюватися можуть як політика в цілому, її варіанти і результат, так і окремі її компоненти, такі як зовнішньополітичні концепції, системи прийняття рішень,

використання різних засобів при досягненні політичних цілей і т.д.

На думку багатьох дослідників, основним методом аналізу зовнішньої політики є – *метод прийняття рішень*. Д. Сінгер (1991) відзначав, що одним з переваг вивчення міжнародних відносин з позиції окремої держави є можливість успішного використання аналізу прийняття рішення. Аналіз прийняття рішення будується на основі наступних положень: зовнішня політика складається з рішень, прийнятих індивідами-політиками, яких можна виявити. Тому прийняття рішень – поведінка, яку необхідно пояснювати. Саме політики визначають, у чому суть кожної конкретної ситуації. Рішення, що визначають зовнішню політику, мають внутрішні, громадські джерела. Сам процес прийняття рішення може бути важливим і незалежним джерелом рішень.

Таким чином, аналіз прийняття рішень є спробою розділити зовнішню політику на окремі, конкретні рішення і досліджувати, які чинники впливають на їх прийняття. В даному випадку держава вже не є основним об'єктом вивчення.

Процес прийняття рішень включає в себе пошук і формулювання альтернатив, аналіз і оцінку наслідків і безпосередньо вибір. Крім того, ситуації, коли вирішення приймається однією людиною, надзвичайно рідкісні, оскільки держава є досить складний бюрократичний механізм. Таким чином, для того, щоб зрозуміти, які чинники в кінцевому підсумку визначають прийняття рішення, необхідно досліджувати цей процес в усьому його різноманітті. В теорії прийняття рішень найбільшого поширення набув *метод побудови та аналізу моделей*, кожна з яких акцентує увагу дослідника на одному з факторів. Класичним набором моделей в сучасній теорії прийняття рішень вважається концепція Грема Аллісон (1971), сформульована в його книзі «Суть рішення» [8].

Отже, ми проаналізували найбільш відомі методи зовнішньополітичних досліджень. Сьогодні не існує універсального методу історичного аналізу зовнішньої політики, але чітке розуміння суті кожного методу його позитивних та негативних сторін, допоможуть науковцям більш якісно проводити свої дослідження.

Важливим є дослідження нових методів зовнішньополітичного аналізу, які з'являються в останні десятиріччя, найважливішим з яких на нашу думку є *метод прийняття рішень*, ретельний аналіз якого має стати головним завданням науковців, які будуть в подальшому досліджувати методи зовнішньополітичного аналізу.

Саме даний метод стане основоположним методом при дослідженні зовнішньої політики уряду гетьмана Скоропадського.

Джерела та література

1. Методы политического анализа : Учебно-методическое пособие для вузов / Составитель В.Н. Морозова. – Воронеж, 2007.
2. Боришполец К.П. Методы политических исследований: Учеб. пособие для студентов вузов/ К.П. Боришполец. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 221 с.
3. Боришполец К.П. Методы, методики и процедуры прикладного анализа международных отношений // Международные отношения: социологические подходы / под ред. П.А. Цыганкова. – М., 2006.
4. Нойштадт, Ричард; Мэй, Эрнест. Своевременные размышления. О пользе истории для тех, кто принимает решения. – М., 1998
5. Allison G. Essence of Decision. Boston: Little, Brown, 1971.
6. Гутнов Д.А. Опыт применения контент-анализа в историографическом исследовании // Математические методы и ЭВМ в историко-типологических исследованиях. – М., 1989. – С. 173-196.
7. Конспект лекций по дисциплине: «Анализ внешней политики». – Симферополь : Изд-во Института стран Востока и Африки частого высшего учебного заведения «Международный славянский университет г. Харьков», 2006
8. Туронок С.Г. Политический анализ / С.Г. Туронок. – М., 2005
9. Сиверцев М.А. Проблемы типологии в международной статистике занятости. – М., 1975

Аннотация

В статье рассмотрены методы внешнеполитического анализа, используемые современными учеными, при изучении внешней политики государства. Освещены как положительные стороны каждого метода и отрицательные, рассмотрены историческое развитие методологии внешнеполитических исследований, установлено какие именно методы формировались в определенный промежуток истории, наиболее применяемые методы каждой исторической эпохи, проанализированы суть каждого из существующих в наше время методов, выявлены наиболее употребительные учеными в своих трудах методы.

Ключевые слова: метод контент-анализа, ивент-анализ, методика когнитивного картирования, логико-интуитивный анализ, формализация, квантификация, метод экспертных оценок, ситуационный анализ, метод сравнения, метод принятия решений, метод построения и анализа моделей.

Annotation

In article rassmotreny vneshnepolytycheskoho analysis methods, yspolzuetые современными учеными в Study vneshnepolytyky state. How Osvescheny polozhytelnye Side kazhdoho method and i otrytsatelnye, rassmotreny ystorycheskoe vneshnepolytycheskyh The

development of research methodologies, set some kind of ymenno methods formyrovalys definite promezhutok in history, The most prymenyaemye methods kazhdoy ystorycheskoy era, proanalyzovany essence of kazhdoho of existing methods in our Time, vyuvavleny The most upotrebytelny euchenymy in svoyh labors methods.

Keywords: methodofcontentanalysis, eventanalysis, cognitivemap pingtechnique, logical-intuitive analysis, formalization, quantification, methodofexpertassessment, situationalanalysis, comparisonmethod, themethodof decision-making methodforconstructingandanalyzingmodels.

ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР ІСТОРИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Людмила Барбара
(Київ)

ІДЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛЕНИ РУДНИЦЬКОЇ

В даній статті розглядається формування ідеологічних поглядів в політичній діяльності Мілени Рудницької, а також її діяльність як політика на міжнародній арені дій.

Ключові слова: Мілена Рудницька, політика, міжнародна діяльність, польський Сейм, УНДО, Союз українок.

Політична ситуація, яка виникла в Галичині і на Західній Волині після Першої світової війни, сприяла формуванню нових ідеологічних течій серед українського громадянства. Українська довоєнна ідеологія стала неактуальною внаслідок зміни історико-соціальних умов. Це призвело до кризи ідей. Політичні середовища, які не змогли передбачити розвитку подій, виявилися неспроможними переорієнтувати свою політичну тактику відповідно до нових обставин. Тому формування нової української політичної доктрини було позначене не тільки кризою ідеології, а й супроводжувалося розколами на практиці[9, с. 4].

На тлі цих подій з'явилися нові політичні лідери які прагнули реформувати політичну ситуацію в Україні на її користь. Серед діячів цих років досить чітко можна розгледіти і діяльність Мілени Іванівни Рудницької політична діяльність якої є красномовним прикладом складності українсько-польських взаємин.

Метою даної наукової роботи є спроба проаналізувати ідеологічні основи